

Верховний
Суд

Визначення юрисдикції з розгляду спорів у сфері праці

Ірина Воробйова

суддя Великої Палати Верховного Суду

Господарська / цивільна юрисдикція

Велика Палата Верховного Суду сформувала системний підхід щодо розмежування між цивільною та господарською юрисдикцією спорів про припинення повноважень керівника та / або членів виконавчого органу господарського товариства, які передбачають, що:

- спори щодо розірвання трудового договору з директором юридичної особи з підстави, передбаченої КЗпП України, підлягають розгляду у порядку цивільного судочинства;
- спори, в яких позивач, повноваження якого як керівника юридичної особи (її виконавчого органу) припинені за ч. 3 ст. 99 ЦК України, п. 5 ч. 1 ст. 41 КЗпП України, оскаржує законність дій органу управління юридичної особи (загальних зборів, наглядової ради) з такого припинення повноважень (звільнення), підлягають розгляду у порядку господарського судочинства.

У постанові Великої Палати Верховного Суду від 15 вересня 2020 року у справі № 205/4196/18 у контексті вирішення питання чи розглядати за правилами цивільного судочинства спір за позовом особи, яка звільнена з посади керівника юридичної особи (її виконавчого органу) за п. 8 ч. 1 ст. 36 КЗпП України (підстави, передбачені контрактом), й оскаржує рішення органу, уповноваженого здійснювати управління цією юридичною особою, про звільнення з посади, та просить поновити її на роботі і стягнути середній заробіток за весь час вимушеного прогулу, був зроблений висновок, що за правилами цивільного судочинства треба розглядати спори, в яких позивач оскаржує законність розірвання з ним трудового договору з підстав, передбачених КЗпП України, крім такого розірвання за п. 5 ч. 1 ст. 41 КЗпП України (припинення повноважень посадових осіб), яка кореспондується з ч. 3 ст. 99 ЦК України, за якою повноваження члена виконавчого органу можуть бути в будь-який час припинені або він може бути тимчасово відсторонений від виконання своїх повноважень.

До юрисдикції господарського суду за п. 3 ч. 1 ст. 20 ГПК України належать спори, в яких позивач, відсторонений від посади керівника юридичної особи (її виконавчого органу), або позивач, повноваження якого як керівника юридичної особи (її виконавчого органу) припинені за ч. 3 ст. 99 ЦК України, п. 5 ч. 1 ст. 41 КЗпП України, оспорує законність дій органу управління юридичної особи (загальних зборів, наглядової ради) з такого відсторонення або звільнення (припинення повноважень).

[Постанова ВП ВС від 15 вересня 2020 року у справі № 205/4196/18 \(провадження №14-670цс19\).](#)

У справі № 452/970/17 про поновлення на роботі, стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу, визнання незаконними наказів про накладення дисциплінарного стягнення та відсторонення (усунення) від виконання обов'язків директора, у якій позивач був директором дочірнього підприємства та звільнений з цієї посади за невиконання умов контракту на підставі п. 8 ст. 36 КЗпП України, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що спір щодо оскарження наказу про тимчасове відсторонення (усунення) директора від виконання повноважень і про тимчасове виконання обов'язків директора іншою особою підлягає розгляду у порядку цивільного судочинства, оскільки у цій справі позивач оскаржив відповідні накази, насамперед, через порушення його трудових прав як працівника товариства, і ці вимоги були тісно пов'язані з вимогами про визнання незаконним звільнення за п. 8 ч. 1 ст. 36 КЗпП України, яке мало місце після відсторонення.

Велика Палата Верховного Суду вважала, що господарський суд не має юрисдикції за вказаними вимогами, а суди попередніх інстанцій дійшли помилкового висновку щодо корпоративної природи правовідносин сторін у цій частині вимог.

[Постанова ВП ВС від 29 травня 2019 року у справі № 452/970/17 \(провадження № 14-157цс19\).](#)

Спір щодо оскарження припинення повноважень директора (члена виконавчого органу) юридичної особи уповноваженим органом управління (відкликання його з посади директора на підставі протоколу зборів учасників тощо) за ч. 3 ст. 99 ЦК України підлягає розгляду у порядку господарського судочинства.

Припинення повноважень члена виконавчого органу товариства за своєю правовою природою, предметом регулювання правовідносин і правовими наслідками відрізняється від звільнення працівника з роботи (розірвання із ним трудового договору) на підставі положень КЗпП України. Саме тому можливість уповноваженого органу товариства припинити повноваження члена виконавчого органу міститься не в приписах КЗпП України, а у ст. 99 ЦК України, тобто не є предметом регулювання трудового права.

Реалізація учасниками товариства корпоративних прав на участь у його управлінні шляхом прийняття компетентним органом рішень про обрання (призначення), усунення, відсторонення, звільнення, відкликання членів виконавчого органу стосується також наділення або позбавлення їх повноважень на управління товариством. Хоча такі рішення уповноваженого на це органу можуть мати наслідки і в межах трудових правовідносин, але визначальними за таких обставин є корпоративні правовідносини.

[Постанова ВП ВС від 10 квітня 2019 року у справі № 510/456/17 \(провадження № 14-1цс19\).](#)

[Постанова ВП ВС від 19 лютого 2020 року у справі № 361/17/15-ц \(провадження № 14-423цс19\).](#)

[Постанова ВП ВС від 19 лютого 2020 року у справі № 145/166/18 \(провадження № 14-524цс19\).](#)

Правовідносини стосовно припинення повноважень і тимчасового відсторонення члена виконавчого органу товариства від виконання його повноважень згідно зі ст. 61 Закону України «Про акціонерні товариства» та ч. 3 ст. 99 ЦК України у редакції, чинній з 1 червня 2014 року, не є відстороненням працівника від роботи у розумінні ст. 46 КЗпП України. Хоча відповідні рішення уповноваженого на їх прийняття органу товариства можуть мати наслідки і в межах трудових відносин, але визначальними за таких обставин є відносини корпоративні.

Спир щодо оскарження рішень органів управління акціонерного товариства (загальних зборів та наглядової ради) щодо відсторонення від виконання обов'язків голови правління товариства згідно з ч. 3 ст. 99 ЦК України, ст. 61 Закону України «Про акціонерні товариства» та призначення тимчасово виконуючого обов'язки голови правління підлягає розгляду у порядку господарського судочинства.

[Постанова ВП ВС від 16 жовтня 2019 року у справі № 752/10984/14-ц \(провадження № 14-351цс19\).](#)

Спiр щодо визнання недiйсним рiшення наглядової ради про усунення (вiдсторонення) вiд виконання обов'язкiв голови правлiння товариства i виключення його з числа осiб, якi мають право пiдпису, має розглядатися як корпоративний спiр у порядку господарського судочинства.

Вимога про визнання недiйсним рiшення наглядової ради юридичної особи про вiдсторонення вiд виконання повноважень директора товариства, є такою, що виникла з корпоративних вiдносин, а отже, її вирiшення належить до юрисдикції господарського суду.

Спiр про вiдсторонення вiд виконання повноважень директора, здiйсненого органом управлiння не є трудовим, а стосується управлiння дiяльнiстю юридичної особи.

[Постанова ВП ВС вiд 30 сiчня 2019 року у справi №145/1885/15-ц \(провадження №14-613цс18\).](#)

[Постанова ВП ВС вiд 10 вересня 2019 року у справi № 921/36/18 \(провадження №12-293гс18\).](#)

❖ Юрисдикція спору щодо оскарження рішення первинної профспілкової організації Акціонерного товариства щодо направлення наглядовій раді письмової вимоги про розірвання трудового договору (звільнення) з головою правління

Спир за позовом голови правління АТ «КБ «Приватбанк» про визнання незаконним та скасування рішення первинної профспілкової організації АТ «КБ «Приватбанк» щодо направлення наглядовій раді банку письмової вимоги про розірвання трудового договору (звільнення) з головою правління пов'язаний з діяльністю банку та управлінням ним, а тому підлягає розгляду в порядку господарського судочинства.

Наслідки його вирішення можуть впливати на трудові правовідносини з головою правління АТ «КБ «Приватбанк», що не змінює корпоративного характеру такого спору.

Доцільним є зберігати єдину юрисдикційну належність спорів про припинення повноважень керівника та/або членів виконавчого органу господарського товариства для формування стабільної та послідовної судової практики щодо належності таких спорів до господарської юрисдикції.

[Постанова ВП ВС від 14 грудня 2022 року у справі № 201/909/20 \(провадження № 14-34цс22\).](#)

❖ Юрисдикція спору за позовом НАЗК про припинення дії контракту за п. 7-1 ч. 1 ст. 36 КЗпП України (укладення трудового договору (контракту) всупереч вимогам Закону України «Про запобігання корупції»)

Спир за позовом НАЗК про припинення дії контракту, укладеного АТ «НАК «Нафтогаз України» з головою правління з порушенням обмежень, передбачених частиною першою ст. 26 Закону України «Про запобігання корупції», пов'язаний з діяльністю АТ «НАК «Нафтогаз України» й управлінням ним, а тому підлягає розгляду в порядку господарського судочинства.

Звернення до суду для припинення трудового договору (контракту) у випадках, якщо він укладений з порушенням обмежень, є складовою цілісного механізму запобігання корупційним правопорушенням, передбаченого ст. 26 Закону № 1700-VII, тому доцільним є зберігати єдину юрисдикційну належність спорів про припинення повноважень керівника та/або членів виконавчого органу господарського товариства для формування стабільної та послідовної судової практики щодо належності таких спорів до господарської юрисдикції.

[Постанова ВП ВС від 9 листопада 2022 року у справі № 761/25659/21 \(провадження №14-4цс22\).](#)

❖ Юрисдикція спору за позовом директора ТОВ про припинення його повноважень в разі подання ним заяви про розірвання з його ініціативи трудового договору

ВП ВС відступила від правового висновку КЦС ВС у постанові від 24 грудня 2019 року у справі № 758/1861/18 щодо цивільної юрисдикції спору за позовом директора товариства про припинення його повноважень як одноосібного виконавчого органу товариства в разі подання ним заяви про розірвання з його ініціативи трудового договору, укладеного на невизначений строк, визначивши, що такий спір підлягає розгляду в порядку господарського судочинства.

Вимогу позивача стосовно виключення з ЄДР запису про директора товариства слід розглянути у господарській юрисдикції разом із вимогою про визнання трудових відносин і відносин представництва припиненими, але не тому, що перша є похідною від другої. Належність й ефективність обох зазначених вимог має оцінити під час розгляду справи господарський суд.

[Постанова ВП ВС від 14 червня 2023 року у справі № 448/362/22 \(провадження №14-113цс22\).](#)

❖ Юрисдикція спору щодо оскарження рішення загальних зборів товариства про поновлення на посаді голови правління, яке прийняте на виконання рішення суду у трудовому спорі

Позовні вимоги щодо оскарження рішення загальних зборів товариства про поновлення на посаді голови правління, яке прийняте на виконання рішення суду у трудовому спорі, обґрунтовані порушенням трудових прав, підлягають розгляду у порядку цивільного судочинства.

Підставою позову позивач зазначив порушення своїх трудових прав, яке полягає у фактичному невиконанні судового рішення про поновлення на роботі, оскільки поновлення на роботі незаконно звільненого працівника має відбуватися шляхом видання відповідного наказу або розпорядження, а не шляхом прийняття рішення загальних зборів; поновленого працівника має бути допущено до роботи.

Питання про оскарження дій (рішень) уповноваженого органу товариства, спрямованих на унеможливлення здійснення членом його виконавчого органу в межах корпоративних відносин з товариством повноважень у сфері управлінської діяльності, позивачем не порушуються.

[Постанова ВП ВС від 8 листопада 2019 року у справі №711/8138/18 \(провадження № 14-607цс19\).](#)

❖ Юрисдикція спору щодо оскарження звільнення на підставі п.5 ч.1 ст. 41 КЗпП України посадової особи

Спір за позовом посадової особи підприємства (фінансового директора товариства), звільненого на підставі п. 5 ч. 1 ст. 41 КЗпП України, щодо поновлення на роботі та стягнення заробітної плати за час вимушеного прогулу, підлягає розгляду у порядку господарського судочинства.

Здійснення компетентним органом господарюючого суб`єкта права на усунення від посади відповідно до ст.99 ЦК України можливе в порядку реалізації ним своїх корпоративних прав у разі, якщо інше не передбачене Статутом, і як підстава такого звільнення може бути зазначене посилання на п. 5 ч. 1 ст.41 КЗпП України.

При розгляді спору щодо розірвання трудового договору за п. 5 ч. 1 ст. 41 КЗпП України має значення не наявність підстав для припинення повноважень (звільнення) посадової особи, а дотримання органом управління (загальними зборами, наглядовою радою) передбаченої цивільним законодавством та установчими документами юридичної особи процедури ухвалення рішення про таке припинення, що підтверджує висновок про належний розгляд справи в порядку господарського судочинства.

[Постанова ВП ВС від 23 лютого 2021 року у справі № 753/17776/19 \(провадження №14-163цс20\).](#)

[Такі ж висновки послідовно висловлювалися ВП ВС у постановах від 15 вересня 2020 року у справі № 205/4196/18 \(провадження № 14-670цс19\), від 13 жовтня 2020 року у справі № 683/351/16 \(провадження № 14-113цс20\) та від 12 січня 2021 року у справі № 127/21764/17 \(провадження № 14-115цс20\).](#)

❖ **Юрисдикція спору між акціонерним товариством і його працівниками про відшкодування шкоди, яка настала внаслідок невиконання такими працівниками своїх посадових обов'язків**

Спір між акціонерним товариством і його працівниками про відшкодування шкоди, яка настала внаслідок невиконання такими працівниками своїх посадових обов'язків, підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства.

Постанова ВП ВС від 20 березня 2019 року у справі № 522/4619/16-ц (провадження № 14-634цс18).

❖ **Юрисдикція спору щодо відшкодування збитків, завданих товариству колишнім директором**

Спір щодо відшкодування збитків, завданих товариству внаслідок неповернення належного йому на праві власності автомобіля колишнім директором товариства, підлягає розгляду у порядку господарського судочинства.

Постанова ВП ВС від 11 грудня 2019 року у справі № 638/15118/16-ц (провадження №14-329цс19).

❖ Юрисдикція спору щодо стягнення заробітної плати, який виник до порушення провадження у справі про банкрутство

Право заявити вимоги у межах справи про банкрутство виникає у кредитора з дня офіційного оприлюднення оголошення про відкриття провадження у справі про банкрутство і такі вимоги, з урахуванням положень Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», підлягають розгляду у порядку **господарського судочинства**. Разом з тим, трудовий спір, що виник до порушення провадження у справі про банкрутство, підлягає розгляду в порядку **цивільного судочинства**. Судові рішення, в такій справі до початку процедури банкрутства, що набрали законної сили, не можуть бути скасовані з підстав порушення правил предметної юрисдикції.

Постанова ВП ВС від 30 січня 2019 року у справі № 641/8521/16-ц (провадження № 14-561цс18).

❖ Юрисдикція спору щодо поновлення на роботі особи, прийнятої уповноваженою особою ФГВФО (Фонду гарантування вкладів фізичних осіб), для забезпечення процедури виведення неплатоспроможного банку з ринку чи його ліквідації

Спир за позовом особи, прийнятої на роботу для забезпечення процедури виведення неплатоспроможного банку з ринку чи його ліквідації та звільненої у зв'язку із закінченням строку трудового договору, до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та його уповноваженої особи про поновлення на роботі, стягнення грошової компенсації, середнього заробітку за час вимушеного прогулу та відшкодування моральної шкоди є пов'язаним із захистом трудових прав, а тому має розглядатись у порядку цивільного судочинства.

Постанова ВП ВС від 4 липня 2018 року у справі № 521/11503/15-ц (провадження № 14-238цс18).

❖ Юрисдикція спору між профспілкою та роботодавцем (НБУ) щодо відрахування коштів на культурно-масову, фізкультурну і оздоровчу роботу

Спир за позовом первинної профспілкової організації до роботодавця (НБУ) про стягнення заборгованості з відрахування коштів на культурно-масову, фізкультурну і оздоровчу роботу підлягає вирішенню в порядку цивільного судочинства.

Постанова ВП ВС від 17 травня 2018 року у справі № 910/11188/17 (провадження №12-92гс18).

❖ Щодо юрисдикції колективних трудових спорів

ВП ВС відступила від висновку КГС ВС у постанові від 19 червня 2018 року у справі № 904/2031/17 щодо юрисдикції колективних трудових спорів, визначивши, що спір між первинною профспілковою організацією та роботодавцем, який виник у зв'язку з невиконанням роботодавцем вимог законодавства про працю щодо забезпечення діяльності професійної спілки з питань, віднесених до її повноважень, є трудовим і підлягає розгляду у порядку цивільного судочинства.

Постанова ВП ВС від 17 вересня 2019 року у справі № 904/4107/18 (провадження №12-68гс19).

❖ Юрисдикція спору щодо звільнення члена профспілки з виборної посади

Спир між членом профспілки, якого звільнено з виборної посади, та профспілкою не має характеру трудового, однак підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства.

Постанова ВП ВС від 11 вересня 2019 року у справі № 523/4139/17 (провадження № 14-328цс19).

❖ Юрисдикція спору за позовом роботодавця про стягнення з профспілки заборгованості

Спир за позовом роботодавця (державного підприємства) про стягнення з профспілки заборгованості за реалізацію путівок на базу відпочинку, що порушує положення колективного договору, розглядається за правилами цивільної юрисдикції

Постанова ВП ВС від 18 лютого 2020 року у справі № 916/912/19 (провадження № 12-184гс19).

Не підлягає судовому розгляду

❖ **Вирішення спору між колишніми членами профспілки та профспілкою щодо оскарження рішення профспілки про виключення їх із членів та поновлення на раніше займаних посадах**

Вирішення спору між колишніми членами профспілки та профспілкою щодо оскарження рішення профспілки про виключення їх із членів та поновлення на раніше займаних посадах належить до виключної компетенції профспілок та їх внутрішньо-організаційної діяльності, а тому не підлягає судовому розгляду. Такий спір має вирішуватися відповідно до статутних документів профспілок та законодавства, яке регулює основи їхньої діяльності.

Правовідносини, які виникли між сторонами у справі, з оспорювання рішення профспілки щодо виключення позивачів із членів профспілки та поновлення їх на раніше займаних посадах не мають характеру трудових, про що свідчить положення ст. 221 КЗпП України, які закріплюють застереження, стосовно непоширення порядку розгляду трудових спорів на спори про дострокове звільнення від виборної платної посади членів громадських та інших об'єднань громадян за рішеннями органів, що їх обрали.

[Постанова ВП ВС від 26 лютого 2020 року у справі № 210/5659/18 \(провадження №14-632цс19\).](#)

Адміністративна / цивільна юрисдикція

(розмежування трудових та публічно-правових спорів)

❖ Юрисдикція спору щодо оскарження нормативного акта органу місцевого самоврядування, яким врегульовано порядок призначення та звільнення керівників об'єктів спільної власності територіальних громад

Позовні вимоги про визнання незаконним нормативного акта органу місцевого самоврядування, яким врегульовано порядок призначення та звільнення керівників об'єктів спільної власності територіальних громад, підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства.

Виникнення спірних правовідносин обумовлено протиправними, на думку позивача, діями відповідача при вирішенні питання щодо затвердження рішенням окремих пунктів Положення (нормативно-правового акта), яке в силу законодавчих приписів належить до його виключної компетенції як органу місцевого самоврядування, тому законність таких дій (бездіяльності) підлягає перевірці адміністративним судом.

В цій справі відсутній трудовий спір, а дослідженню підлягають виключно владні управлінські дії та рішення органу місцевого самоврядування, які впливають на права та законні інтереси невизначеного кола осіб, відтак цей спір підлягає розгляду за правилами адміністративного судочинства.

[Постанова ВП ВС від 2 жовтня 2019 року у справі №807/300/18 \(провадження № 11-456апп19\).](#)

❖ Юрисдикція спору щодо оскарження рішення органу місцевого самоврядування щодо внесення змін до статуту вищого навчального закладу в частині порядку призначення його керівника

Спир про визнання незаконним рішення органу місцевого самоврядування щодо внесення змін до статуту вищого навчального закладу в частині порядку призначення його керівника, підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства.

Орган місцевого самоврядування, вносячи зміни до статуту Інституту в частині організаційно-правових засад, реалізовувала передбачені законодавством повноваження засновника закладу вищої освіти, тобто діяла як суб'єкт цивільного права, оскільки наділена правами та обов'язками власника відносно вказаного вищого навчального закладу як іншої юридичної особи – об'єкта комунальної власності та одночасно суб'єкта приватного права.

Звернення позивача (як претендента на вакантну посаду) до суду з указаним позовом спрямоване на відновлення його права на працю внаслідок порушення, на його думку, відповідачем порядку прийому на роботу, на захист якого спрямовані засоби та норми, визначені саме цивільним (трудовим) і цивільним процесуальним законодавством.

[Постанова ВП ВС від 30 січня 2019 року у справі № 569/5553/17 \(провадження № 14-480цс18\).](#)

❖ Юрисдикція спору щодо оскарження рішення конкурсної комісії про призначення на посаду керівника державного навчального закладу

Спир щодо оскарження рішення конкурсної комісії про призначення на посаду керівника державного навчального закладу підлягає розгляду у порядку адміністративного судочинства.

Питання призначення на посаду керівника державного навчального закладу є виключною компетенцією органу місцевого самоврядування, а відповідне рішення конкурсної комісії про таке призначення є рішенням конкурсної комісії в розумінні п. 9 ч. 1 ст.19 КАС України.

[Постанова ВП ВС від 15 квітня 2020 року у справі № 456/1165/18 \(провадження № 11-653апп19\).](#)

❖ Юрисдикція спору щодо оскарження рішення конкурсної комісії про призначення на посаду керівника комунального закладу

Спір щодо оскарження рішення конкурсної комісії про призначення на посаду керівника комунального закладу культури (директора театру), комунального закладу охорони здоров'я (головного лікаря) підлягає розгляду у порядку адміністративного судочинства.

Визначенням законодавцем порядку проведення конкурсу органами місцевого самоврядування на заняття посад керівників закладів охорони здоров'я відповідного рівня (комунальних закладів культури) має за мету, в першу чергу, дотримання публічного інтересу, а саме інтересу громади на належне управління такими закладами.

Оскільки предметом спору у справі є рішення конкурсної комісії, яке є обов'язковим для органу місцевого самоврядування та має вплив на багатьох осіб – членів відповідної територіальної громади, у спільній власності якої перебуває такий заклад, а не подальші трудові відносини призначеного керівника комунального закладу культури, то такий спір повинен бути вирішений за правилами адміністративного судочинства.

[Постанова ВП ВС від 15 травня 2019 року у справі № 808/4168/17 \(провадження № 11-1533апп18\).](#)

[Постанова ВП ВС від 5 червня 2019 року у справі № 817/1678/18 \(провадження № 11-281апп19\).](#)

❖ **Юрисдикція спору щодо правомірності звільнення керівника комунального закладу охорони здоров'я (головного лікаря), якого призначено на посаду за контрактом**

Спир щодо правомірності звільнення керівника комунального закладу охорони здоров'я (головного лікаря), якого призначено на посаду шляхом укладення з ним контракту, підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства.

Після укладення контракту між органом місцевого самоврядування та позивачем виникли трудові відносини, тобто фактично позовні вимоги стосуються підстав та умов звільнення працівника з посади головного лікаря закладу охорони здоров'я, який перебуває у комунальній власності.

Посада головного лікаря комунального закладу охорони здоров'я не відноситься до посад державного органу й робота на ній не може бути віднесена до проходження публічної служби.

[Постанова ВП ВС від 23 січня 2019 року у справі №822/160/16 \(провадження №11-1120апп18\).](#)

❖ Юрисдикція спору щодо оскарження розпорядження голови органу місцевого самоврядування про звільнення з посади керівника комунального підприємства та поновлення на роботі

Спір щодо оскарження розпорядження голови органу місцевого самоврядування про звільнення з посади керівника комунального підприємства та поновлення на роботі підлягає розгляду у порядку цивільного судочинства.

Посада керівника комунального підприємства не відноситься до посад публічної служби. Позивач, перебуваючи у трудових відносинах з комунальним підприємством КП «Транспортна інфраструктура», не здійснював службову діяльність у розумінні ст. 17 КАС, оскільки не був державним службовцем.

Спір, що виник у зв'язку зі звільненням працівника з посади, трудова діяльність на якій не пов'язана з проходженням публічної служби, має вирішуватись за правилами цивільного судочинства.

Постанова ВП ВС від 8 квітня 2020 року у справі №200/26696/15-а (провадження №11-877апп19).

Аналогічні висновки ВП ВС висловила, зокрема, в постановах від 13 березня 2019 року у справі № 520/6612/17, від 27 березня 2019 року у справі № 814/2514/17.

❖ Юрисдикція спору про поновлення на роботі заступника голови селищної ради, звільненого за порушення трудових обов'язків

Спир особи, звільненої з посади заступника голови (до обов'язків якого входять, зокрема, організаційно-розпорядчі та консультативно-дорадчі функції) селищної ради у зв'язку з порушенням трудових обов'язків до селищної ради (органу місцевого самоврядування) про поновлення на роботі, виплату середнього заробітку за час вимушеного прогулу є публічно-правовим і підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства.

Спир виник з приводу звільнення позивача з посади заступника голови селищної ради, тобто посадової особи органу місцевого самоврядування, діяльність якого є публічною службою, і такий спир віднесено до юрисдикції адміністративних судів.

Суди попередніх інстанцій неправильно визначили, що позов в цьому випадку заявлений у зв'язку зі звільненням за порушення трудового обов'язку, тому має розглядатися в порядку цивільного судочинства.

[Постанова ВП ВС від 26 червня 2018 року у справі № 146/579/16-ц \(провадження №14-227цс18\).](#)

❖ Юрисдикція спору за позовом особи, звільненої з посади голови органу місцевого самоврядування, про стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу та відшкодування моральної шкоди

Спир за позовом особи, звільненої з посади сільського голови, до сільської ради про внесення змін до запису в трудовій книжці, стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу та відшкодування моральної шкоди є публічно-правовим та підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства.

Спир виник щодо звільнення особи з публічної служби, а тому не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства.

Постанова ВП ВС від 22 серпня 2018 року у справі № 724/1656/16-ц (провадження №14-294цс18).

❖ Спiр за позовом особи, звiльненої iз займаної посади, яка не складала присяги вiдповiдно до Закону «Про службу в органах мiсцевого самоврядування» та не набула статусу службовця органiв мiсцевого самоврядування, пiдлягає розгляду за правилами цивiльного судочинства.

Посадова особа мiсцевого самоврядування, яка вперше приймається на службу в органи мiсцевого самоврядування, вважається такою, що вступила на посаду, з моменту складення присяги.

Особа, яка вiдмовилася вiд складення присяги (за винятком осiб, обраних на посади, зазначенi в абз. 2 ч. 1 ст. 10 цього Закону України «Про службу в органах мiсцевого самоврядування»), вважається такою, що не вступила на посаду, а рiшення про її призначення, обрання чи затвердження вважається таким, що втратило юридичну силу.

Набуття статусу посадової особи органу місцевого самоврядування пов'язується із наявністю певних обставин:

- 1) кандидатура повинна відповідати вимогам, встановленим у Законі № 2494-III;
- 2) проходження конкурсу на заняття вакантної посади, у разі, якщо проведення такого конкурсу передбачено законом як умова зайняття відповідної посади;
- 3) складання присяги посадової особи органу місцевого самоврядування;
- 4) виконання роботи професійно, а не на громадських засадах чи за сумісництвом, тобто служба в органах місцевого самоврядування для неї має бути основною роботою;
- 5) присвоєння рангу у межах відповідної категорії посад;
- 6) проходження атестації відповідно до вимог Закону №2494-III.

Позивач не набув статусу посадової особи органу місцевого самоврядування, а отже не вважається таким, що проходив публічну службу, здійснюючи діяльність на займаній посаді.

[Постанова ВП ВС від 6 лютого 2019 року у справі № 146/885/17-ц \(провадження № 14-436цс18\).](#)

❖ Юрисдикція спору про поновлення на посаді особи, яка не є посадовою особою органу місцевого самоврядування (прийнята на службу за строковим трудовим договором без проведення конкурсу)

Прийняття особи на службу в органи місцевого самоврядування за строковим трудовим договором (контрактом) без проведення конкурсу не свідчить про набуття такою особою статусу посадової особи органу місцевого самоврядування, оскільки така служба не є діяльністю на постійній основі.

Позовні вимоги про поновлення на посаді особи, яка не є посадовою особою органу місцевого самоврядування, стягнення заборгованості із заробітної плати та середнього заробітку за час вимушеного прогулу підлягають розгляду за правилами цивільного судочинства.

[Постанова ВП ВС від 16 січня 2019 року у справі № 192/1855/17 \(провадження № 14-569цс18\).](#)

❖ Юрисдикція спору за позовом секретаря сільської ради про стягнення середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні, відшкодування моральної шкоди

Секретар сільської ради, який склав присягу посадової особи місцевого самоврядування відповідно до вимог ст. 11 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування», є особою, яка займає посаду службовця органу місцевого самоврядування, тому позовні вимоги пов'язані з проходженням такою особою публічної служби та виплатою при звільненні з публічної служби середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні та відшкодування моральної шкоди підлягає розгляду у порядку адміністративного судочинства.

Постанова ВП ВС від 3 квітня 2019 року у справі № 607/10429/16-ц (провадження № 14-660цс18).

❖ Юрисдикція спору щодо оскарження розпорядження голови органу місцевого самоврядування про притягнення керівника територіального центру соціального обслуговування до дисциплінарної відповідальності

Керівник територіального центру соціального обслуговування (надання соціальних послуг) не є державним службовцем та не є службовцем органу місцевого самоврядування, а тому спір про оскарження розпорядження голови органу місцевого самоврядування про притягнення його до дисциплінарної відповідальності підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства.

Постанова ВП ВС від 26 червня 2019 року у справі № 175/3283/18 (провадження № 14-128цс19).

❖ **Юрисдикція спору щодо оскарження притягнення до дисциплінарної відповідальності працівника квартирно-експлуатаційного органу МОУ**

Спир щодо правомірності притягнення до дисциплінарної відповідальності інженера виробничого відділення квартирно-експлуатаційного відділу міста Одеси Міністерства оборони України, посада якого не пов'язана з проходженням публічної служби, підлягає вирішенню у порядку цивільного судочинства.

[Постанова ВП ВС від 13 березня 2019 року у справі № 520/6612/17 \(провадження № 11-1196апп18\).](#)

❖ **Юрисдикція спору щодо оскарження звільнення та поновлення на посаді працівників, посади яких визначені у переліку посад працівників державних органів, які виконують функції з обслуговування**

Працівники державних органів, посади яких визначені у переліку посад працівників державних органів, які виконують функції з обслуговування, зберігали статус державного службовця після дати набрання чинності Законом України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII «Про державну службу» (1 травня 2016 року) до завершення визначеного цим Законом 60-денного строку попередження про зміну істотних умов державної служби, а тому спори щодо оскарження звільнення та поновлення на посаді таких працівників підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства.

[Постанова ВП ВС від 23 січня 2019 року у справі № 752/2922/17 \(провадження № 14-517цс18\).](#)

❖ Юрисдикція спору за позовом директора департаменту Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи про стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу

Спир за позовом директора Департаменту ресурсного забезпечення Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, який є державним службовцем, про стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу у зв'язку з його поновленням на займаній посаді підлягає розгляду у порядку адміністративного судочинства.

[Постанова ВП ВС від 31 жовтня 2018 року у справі № 761/33941/16-ц \(провадження № 14-375цс18\).](#)

❖ Юрисдикція спору за позовом особи, яка обіймала посаду начальника відділу з призначення пенсій Пенсійного фонду України про зобов'язання провести розрахунок і виплатити індексацію заробітної плати

Спир за позовом особи, яка обіймала посаду начальника відділу з призначення пенсій Пенсійного фонду України про зобов'язання провести розрахунок і виплатити індексацію заробітної плати є пов'язаним з проходженням публічної служби, а тому підлягає розгляду у порядку адміністративного судочинства.

[Постанова ВП ВС від 20 червня 2018 року у справі № 426/160/14-ц \(провадження № 14-202цс18\).](#)

❖ Юрисдикція спору за позовом колишнього працівника органів внутрішніх справ до Ліквідаційної комісії ГУ МВС України про стягнення нарахованої, але не виплаченої заробітної плати та середнього заробітку за весь час затримки розрахунку при звільненні

Спори, пов'язані з проходженням служби в органах внутрішніх справ, які стосуються як порядку проходження такої служби, до якого включається і виплата заробітної плати, так звільнення з служби, до яких належать і спори про стягнення середньої заробітної плати за час затримки розрахунку при звільненні, підлягають розгляду у порядку адміністративного судочинства.

[Постанова ВП ВС від 13 березня 2019 року у справі №761/27364/17 \(провадження №14-21цс19\).](#)

❖ Юрисдикція спору за позовом колишнього дільничного інспектора міліції до управління МВС України про стягнення грошової компенсації за невикористані щорічні відпустки, середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні

Спир за позовом колишнього дільничного інспектора міліції до управління Міністерства внутрішніх справ України про стягнення грошової компенсації за невикористані щорічні відпустки, середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні, 3 % річних та інфляційних втрат пов'язаний з проходженням публічної служби, а тому підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства.

Постанова ВП ВС від 11 квітня 2018 року у справі № 333/298/16-ц (провадження № 14-98цс18).

❖ Юрисдикція спору за позовом секретаря виборчої комісії до ЦВК про стягнення середньомісячного заробітку, компенсації за дні невикористаних відпусток

Спир за позовом секретаря виборчої комісії до ЦВК про стягнення середньомісячного заробітку, компенсації за дні невикористаних відпусток, компенсації втрати коштів внаслідок інфляції підлягає вирішенню в порядку адміністративного судочинства.

Постанова ВП ВС від 12 грудня 2018 року у справі № 802/3879/14-а (2а/0270/93/12) (провадження № 11-1035апп18).

❖ **Юрисдикція спорів за позовом начальника Головного територіального управління юстиції щодо оскарження притягнення його до дисциплінарної відповідальності**

Справи у спорах з приводу притягнення до дисциплінарної відповідальності державних службовців стосуються проходження останніми публічної служби, а відтак підлягають розгляду у порядку адміністративного судочинства. А відтак, спростовуються доводи позивача про те, що спір з відповідачем є трудовим спором приватного характеру.

Постанова ВП ВС від 6 лютого 2018 року у справі № 686/13410/16-ц (провадження № 14-4 зц 18).

❖ **Юрисдикція спору щодо оскарження наказу про притягнення до дисциплінарної відповідальності завідувача державної нотаріальної контори**

Спір за позовом завідувача державної нотаріальної контори щодо оскарження наказу про притягнення до дисциплінарної відповідальності підлягає розгляду у порядку адміністративного судочинства.

Постанова ВП ВС від 5 грудня 2018 року у справі № 521/1204/17 (провадження № 14-545цс18).

❖ Юрисдикція спору за позовом директора базового центру зайнятості про скасування дисциплінарного стягнення

Велика Палата Верховного Суду відступила від власного правового висновку в постанові від 5 червня 2019 року у справі № 754/15544/17-ц щодо юрисдикції спору між посадовою особою установи, що реалізує державну політику в сфері зайнятості населення, та цією установою (Державна служба зайнятості та підпорядковані їй установи), визначивши, що оскільки посада директора базового центру зайнятості не відноситься до посад державної служби, то спір про скасування дисциплінарного стягнення, застосованого до директора базового центру зайнятості, є таким, що не пов'язаний із проходженням публічної служби та підлягає розгляду у порядку цивільного судочинства.

Постанова ВП ВС від 7 квітня 2021 року у справі № 320/2654/19 (провадження № 11-78апп21).

❖ Юрисдикція спору щодо звільнення працівників науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України

Трудова діяльність працівників науково-дослідного експертно-криміналістичного центру Міністерства внутрішніх справ України не є публічною службою, тому спір, що виник у зв'язку із звільненням таких працівників з посади, підлягає розгляду у порядку цивільного судочинства.

Постанова ВП ВС від 27 березня 2019 року у справі № 814/2514/17 (провадження № 11-1472апп18).

❖ Юрисдикція спору за позовом колишнього працівника банку про визнання його кредитором банку, включення вимог по невиплаченій заробітній платі до реєстру вимог кредиторів та стягнення невиплаченої заробітної плати

Спір за позовом колишнього працівника банку про визнання його кредитором банку, включення вимог по невиплаченій заробітній платі до реєстру вимог кредиторів у процедурі його ліквідації та стягнення невиплаченої заробітної плати є приватноправовим і розглядається у порядку цивільного судочинства.

Постанова ВП ВС від 5 червня 2018 року у справі №274/3529/16-ц (провадження № 14-8цс18).

❖ Юрисдикція спорів з приводу зайняття посади керівника державного підприємства до видання адміністративно-правового акту щодо призначення на посаду, якщо призначення здійснюється міністерством, іншим органом виконавчої влади

Спори з приводу зайняття посади керівника державного підприємства до видання адміністративно-правового акту щодо призначення на посаду в разі, якщо призначення на таку посаду за законодавством здійснюється міністерством, іншим органом виконавчої влади, підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства.

[Постанова ВП ВС від 27 жовтня 2020 року у справі № 635/551/17 \(провадження № 14-79цс20\).](#)

❖ Юрисдикція спору, пов'язаного з визначенням розміру суддівської винагороди та щомісячного довічного грошового утримання і їх виплатою

Спори, пов'язані з визначенням розміру суддівської винагороди та щомісячного довічного грошового утримання і їх виплатою є такими, що пов'язані з проходженням та звільненням з публічної служби, і підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства.

[Постанова ВП ВС від 14 листопада 2018 року у справі № 757/70264/17-ц \(провадження № 14-360цс18\).](#)

[Постанова ВП ВС від 5 червня 2019 року у справі № 686/23445/17 \(провадження № 14-162цс19\).](#)

❖ Юрисдикція спору щодо стягнення з судді безпідставно сплачених грошових коштів, які він отримав як оплату щорічної основної оплачуваної відпустки

Спир щодо стягнення з судді безпідставно сплачених (без достатньої правової підстави) грошових коштів, які він отримав як оплату щорічної основної оплачуваної відпустки, не є публічно-правовими, тому такі спори підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства.

Постанова ВП ВС від 3 жовтня 2018 року у справі № 755/2258/17 (провадження № 14-281цс18).

❖ Юрисдикція спору про відшкодування матеріальної чи моральної шкоди, пов'язаної з невиплатою суддівської винагороди, доплат та компенсаційних виплат

Спир про відшкодування матеріальної чи моральної шкоди, пов'язаної з невиплатою суддівської винагороди, доплат та компенсаційних виплат є таким, що пов'язаний з проходженням та звільненням з публічної служби, якою є перебування на посаді судді, тому повинен розглядатися за правилами адміністративного судочинства.

Постанова ВП ВС від 12 січня 2021 року у справі № 757/44631/19-ц (провадження № 14-171цс20).

❖ Юрисдикція спору за позовом судді до територіального управління ДСА про стягнення допомоги з тимчасової непрацездатності та компенсації частини заробітної плати у зв'язку з порушенням строків її виплати

Спир за позовом судді до територіального управління ДСА про стягнення допомоги з тимчасової непрацездатності та компенсації частини заробітної плати у зв'язку з порушенням строків її виплати є таким, що виник у зв'язку із виконанням суб'єктом владних повноважень владних управлінських функцій щодо здійснення організації планово-фінансової роботи, ведення бухгалтерського обліку в місцевому суді під час проходження позивачем публічної служби, а тому підлягає розгляду у порядку адміністративного судочинства.

Постанова ВП ВС від 15 березня 2018 року у справі № 226/1148/16-ц (провадження № 14-55цс18).

❖ Юрисдикція спору щодо оскарження невиконання Національною академією державного управління при Президентові України своїх зобов'язань за договором-направленням на підготовку в докторантурі щодо поновлення на роботі

Спир щодо виконання зобов'язань за договором-направленням на підготовку в докторантурі Національної академії державного управління при Президентові України, поновлення на посаді та стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу, пов'язаний з невиконанням умов цивільно-правового договору та захистом трудових прав позивача, а отже, не є публічно-правовим, а підлягає вирішенню у порядку цивільного судочинства.

Постанова ВП ВС від 23 жовтня 2019 року у справі № 826/1304/18 (провадження № 11-1384ап18).

❖ Юрисдикція спору щодо поновлення на роботі завідуючої обласної психолого-медико-педагогічної консультації

Спир щодо поновлення на посаді завідуючої обласної психолого-медико-педагогічної консультації, яка не є державним службовцем, а є педагогічним працівником, є виключно трудовим спором і має вирішуватись у порядку цивільного судочинства.

Постанова ВП ВС від 27 лютого 2019 року у справі № 815/6096/17 (К/9901/49528/18) (провадження № 11-1282апп18).

❖ Юрисдикція спору про поновлення на посаді директора загальноосвітнього навчального закладу та стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу

Спир про поновлення на посаді директора загальноосвітнього навчального закладу та стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу, підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства, оскільки діяльність директора школи не є публічною службою у розумінні КАС України.

[Постанова ВП ВС від 12 лютого 2020 року у справі № 693/1140/16-ц \(провадження № 14-4цс20\).](#)

❖ Юрисдикція спору щодо оскарження викладачем бездіяльності ректора вищого навчального закладу щодо включення до плану-графіку підвищення кваліфікації викладачами

Спир за позовом викладача про оскарження бездіяльності ректора вищого навчального закладу щодо включення до плану-графіку підвищення кваліфікації викладачами та направлення на таке підвищення кваліфікації підлягає розгляду у порядку цивільного судочинства.

[Постанова ВП ВС від 30 вересня 2020 року у справі № 420/3453/19 \(провадження №11-149апс20\).](#)

❖ **Юрисдикція спору щодо оскарження рішення виборчої комісії щодо результатів виборів ректора вищого навчального закладу**

Спір про скасування рішення виборчої комісії щодо результатів виборів ректора вищого навчального закладу є публічно-правовим і підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства.

Постанова ВП ВС від 15 травня 2019 року у справі № 522/8650/18 (провадження №14-576цс18).

❖ **Юрисдикція спору щодо оскарження указу Президента України про звільнення з посади керівника Національної академії при Президентові України**

Указ Президента України про звільнення з посади керівника Національної академії при Президентові України є актом індивідуальної дії і підлягає оскарженню в порядку адміністративного судочинства.

Постанова ВП ВС від 11 вересня 2019 року у справі № 9901/226/19 (провадження №11-702заі19).

❖ Юрисдикція спору щодо оскарження рішення районної державної адміністрації про зменшення надбавок за престижність праці педагогічним працівникам

Спир щодо визнання протиправним та скасування рішення районної державної адміністрації зі здійснення матеріально-фінансового забезпечення навчальних закладів, зокрема, про зменшення надбавок за престижність праці педагогічним працівникам у зв'язку з нестачею коштів у фонді оплати праці бюджету району є публічно-правовим і підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства.

Постанова ВП ВС від 21 серпня 2019 року у справі № 0340/1429/18 (провадження № 11-277ап19).

❖ Юрисдикція спору щодо оскарження звільнення капітана морського порту

Спори щодо проходження особою служби на посаді капітана морського порту, які виникли в період до 14 травня 2019 року, коли посада капітана морського порту ще не була зарахована до посад державної служби, а сама діяльність капітана морського порту – до державної служби, але вже мала характер публічної служби, підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства.

Постанова ВП ВС від 14 вересня 2021 року у справі № 490/4465/18 (провадження № 14-30цс21).

❖ Юрисдикція спору щодо звільнення помічника судді

За змістом п. 15 ч. 1 ст. 3, п. 2 ч. 2 ст. 17 КАС України у редакції, що була чинною до 15 грудня 2017 року, ініційовані до 30 квітня 2016 року спори щодо призначення на посаду помічника судді, перебування на цій посаді та звільнення з неї слід розглядати за правилами адміністративного судочинства.

Спори про призначення на посаду помічника судді, перебування на цій посаді та звільнення з неї, розгляд яких ініційований з 15 грудня 2017 року, слід розглядати відповідно до п. 17 ч. 1 ст. 4, п. 2 ч. 1 ст. 19 КАС України у редакції, чинній з вказаної дати, за правилами адміністративного судочинства.

Велика Палата Верховного Суду відступила від висновку, викладеного в її постанові від 2 жовтня 2019 року у справі № 815/1594/17, вказавши, що такі спори належить вирішувати за правилами цивільного судочинства, якщо їхній розгляд ініційований у суді в період з 1 травня 2016 року до 14 грудня 2017 року включно.

[Постанова ВП ВС від 29 вересня 2020 року у справі № 368/561/19 \(провадження № 14-118цс20\).](#)

Наведені приклади юрисдикційних спорів свідчать про те, що неможливо в процесуальному законі перелічити вичерпний перелік справ, які підлягають розгляду за певним видом судочинства.

Тому врахування принципів ВП ВС у розмежуванні юрисдикції, а також систематичне відслідковування відповідної практики ВП ВС є запорукою ефективного та своєчасного захисту прав і законних інтересів позивача.

Верховний
Суд

Дякую за увагу!